

BLIJVEN INVESTEREN IN HET WADDENGEBIED

VOORWOORD

Het Investeringskader Waddengebied (IKW) zet zich in om de ecologie en economie in het unieke Waddengebied duurzaam te verbeteren en versterken. Al sinds 2016 werken we intensief samen met het Waddenfonds, het bedrijfsleven, de Waddenhavens, landbouw- en natuurorganisaties, kennisinstellingen en lokale overheden om projecten en programma's te ontwikkelen. De Vismigratierivier, Greenshipping, Waddengastronomie en Vitale kust Eems-Dollard zijn enkele prachtige voorbeelden. In deze brochure leest u meer over deze en andere projecten, programma's en ontwikkelingen die we vanuit het IKW financieel ondersteunen. Stuk voor stuk projecten waar we trots op zijn!

Maar we zijn er nog niet. Er zijn verschillende grote opgaven en ambities die om die meer samenwerking vragen dan ooit tevoren. Zo heeft klimaatverandering een forse impact op het Unesco Werelderfgoed Waddenzee, de eilanden en de kustzone. Daarnaast vragen de energie- en grondstoffentransitie én de landbouw- en voedseltransitie een forse inzet. We zien daarin kansen en mogelijkheden voor een samenhangende en gebiedsgerichte aanpak. Hierbij draait het om een intensieve samenwerking tussen regio, omgeving en Rijk. We bundelen onze krachten en beschikbare middelen voor een maximaal resultaat.

Vanuit die gedachten ondersteunen we als provincies Noord-Holland, Fryslân en Groningen, met het IKW, daarom van harte de projecten, programma's en gebiedsontwikkelingen die daaraan bijdragen.

“Met het Investeringskader Waddengebied zetten we in op een robuust en evenwichtig Waddengebied voor ons en onze toekomstige generaties.”

Wilt u na het lezen van deze brochure nog aanvullende informatie? Bekijk dan ons actuele online magazine (www.ikwmagazine.nl) met een totaaloverzicht waar het IKW zich voor inzet.

Rosan Kocken
Gedeputeerde Noord-Holland

Matthijs de Vries
Gedeputeerde Fryslân

Susan Top
Gedeputeerde Groningen

FEITEN EN CIJFERS

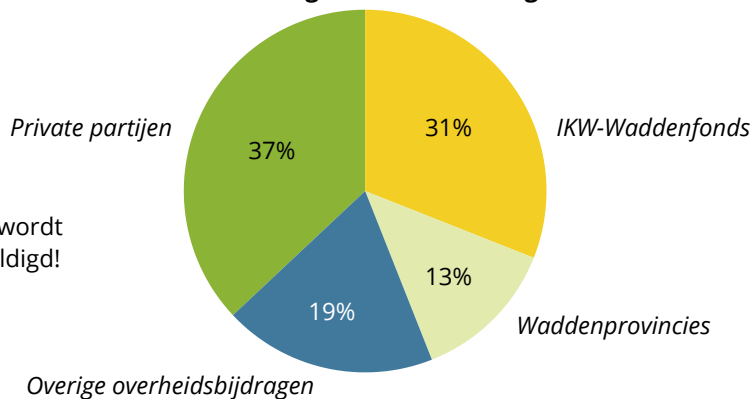
Sinds de start van het Investeringskader Waddengebied in 2016 zijn er in totaal 35 majeure programma's en projecten ontwikkeld. Deze programma's en projecten hebben in totaal 180,8 miljoen euro IKW-Waddenfondssubsidie ontvangen. Met een multiplier van ruim drie, is de totale investering inmiddels meer dan een half miljard (€ 593 miljoen*).

* stand per 1 juli 2023

Dat betekent dat iedere euro die door het IKW wordt geïnvesteerd, ruim drie keer wordt vermenigvuldigd!

Verdeling totale investering

In de periode tot en met 2026 worden er nog 15 tot 20 projecten ontwikkeld met een totale investering van ruim € 300 miljoen, waarvan circa 1/3 deel IKW-Waddenfonds subsidie. Ook daarna zullen er nog veel middelen nodig zijn om de grote uitdagingen op het gebied van klimaatverandering te lijf te gaan en de noodzakelijke transitie op het gebied (van o.a. energie en voedsel) mogelijk te maken. Met het aflopen van het Investeringskader in 2026 vraagt dat meteen om de noodzaak voor een nieuw investeringsfonds, om zo blijvend te investeren in het behoud en de verdere versterking van dit prachtige UNESCO Werelderfgoed.

GEBIEDSONTWIKKELINGEN

Integrale gebiedsontwikkelingen

We leven in een tijd van grote opgaven. De aarde warmt op en de gevolgen van de klimaatverandering worden steeds duidelijker. Extreme weersomstandigheden, zeespiegelstijging, verzilting, vervuiling en beperktere beschikbaarheid van zoetwater, voedsel en energie. Als samenleving krijgen we er steeds vaker mee te maken, juist ook in het Waddengebied. Om deze opgaven het hoofd te bieden zet het IKW in op vijf integrale gebiedsontwikkelingen aan de vaste wal kust van de Waddenzee.

1. Waddenbaai
2. Programma Harlingen
3. Fries programma Waddenkust
4. Holwerd aan Zee
5. Eemsijslen

Op de volgende pagina lichten we deze ontwikkelingen uit.

GEBIEDSONTWIKKELINGEN UITGELICHT

Eemszijlen

De gebiedsontwikkeling Eemszijlen is onderdeel van het programma Eems-Dollard 2050. De ontwikkeling richt zich op de laagste polder vlak achter de dijk. De Grootte Polder bij Borgsweer en Termunterzijl is 40 ha groot en ligt voor de helft meer dan 2 meter onder NAP. Het is een prachtig gebied, maar het is niet berekend op de toekomst, waarin de zeespiegel verder stijgt en het land verder daalt. Om de ontwikkeling verder te brengen worden vier doelen in samenhang ontwikkeld. Op die manier is het gebied voorbereid op de toekomst én krijgt de leefbaarheid voor de komende decennia een positieve impuls.

Programma Harlingen

In programma Harlingen werken verschillende partijen aan een aanpak met water als sturend element voor ontwikkeling, waarbij de economie en ecologie worden versterkt. Door deze uitdagingen te benutten als kans voor projectontwikkeling ontstaat een integrale aanpak. Bijzonder aan deze aanpak is dat wordt ingezet op een ontwerpproces waarbij water, zowel zoet als zout, leidend is. Hoewel het logisch lijkt om dit soort ontwikkelingen gezamenlijk op te pakken, is het nog niet vanzelfsprekend dat dit gebeurt. Met de samenwerking, wordt vanaf het begin gezocht naar manieren om opgaven op te pakken, rekening te houden met de actuele gevolgen van klimaatverandering en waar mogelijk te koppelen en te versterken.

Holwerd aan zee

Het doel van Holwerd aan Zee is om de regio nieuw perspectief te geven, waarbij de natuur en de beleving van het Waddengebied de dragers zijn. De kunst is dit goed te verbinden met de aanstaande dijkversterking en de wens om de leefbaarheid, de recreatie en de natuur in de kustzone te versterken. Een integrale gebiedsontwikkeling pur sang.

Fries Programma Waddenkust

Langs de hele Friese waddenkust speelt een aantal thema's waarmee inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden aan de slag willen, zoals leefbaarheid & krimp, landbouw & verzilting, waterveiligheid & klimaat en recreatie & toerisme. Het zijn grote thema's die een brede aanpak vragen. Er zijn veel ideeën en plannen, in verschillende fasen van ontwikkeling. Fries Programma Waddenkust is bedoeld om deze en toekomstige initiatieven verder te brengen en met elkaar te verbinden om tot een integrale, gebiedsgerichte ontwikkeling te komen.

Waddenbaai

Waddenbaai is een groot integraal project dat zich richt op vismigratie, het contact tussen Waddenzee en achterland, de visie op het Amstelmeer, natuurontwikkeling, recreatieve impulsen en een economische opgave. Zo richt Rondje Waddenbaai als onderdeel van de ontwikkeling zich voornamelijk op, de Waddenbelevingsroute. Noord-Hollanders zijn zich niet altijd bewust dat de Waddenzee ook een onderdeel is van hun provincie. Het is van groot belang dat er onder natuur- en dijkbeheerders, ondernemers, bewoners, toeristen en recreanten draagvlak wordt gecreëerd voor nieuwe impulsen in dit unieke stukje Nederland.

GEBIEDSONTWIKKELINGEN IN UITVOERING

Naast de vijf gebiedsontwikkelingen die in planvorming zijn, zijn er ook drie gebiedsontwikkelingen in uitvoering. Het gaat om Vitale Kust Eems Dollard, Nieuwe Waterwerken Zoutkamp en Vitale Kust Lauwersmeergebied.

Vitale Kust Eems-Dollard

De Eems-Dollard is een prachtig en zeldzaam natuurgebied, het enige estuarium van de Waddenzee. Op dit moment is de natuur in de Eems-Dollard flink verstoord. Er zit te veel slib in het water waardoor het aantal vissen, vogels en planten achteruitgaat. Het troebele water zorgt er ook voor dat vissen niet goed kunnen rondtrekken. In Vitale Kust Eems-Dollard werken overheden, natuur- en milieuorganisaties en bedrijven samen aan versterking van de natuur, economie en leefbaarheid. Zo wordt de bijzondere natuur in de Eems-Dollard beschermt en herstelt terwijl er ook naar kansen wordt gekeken voor de omliggende industrie in de Eemshaven en Delfzijl. Door de uitdagingen in het gebied integraal op te pakken wordt de natuur sterker en het land beter beschermd tegen de gevolgen van klimaatveranderingen. Tegelijk ontstaat ruimte voor economische ontwikkelingen en duurzame vormen van recreatie.

Nieuwe Waterwerken Zoutkamp

Met het project Nieuwe Waterwerken Zoutkamp wordt de waterveiligheid van Zoutkamp en omgeving verbeterd en tegelijk gewerkt aan het versterken van de toeristisch recreatieve mogelijkheden rond het Lauwersmeer en de vaarrecreatie richting gemeente Het Hogeland en Stad. Directe aanleiding voor het project is de noodzaak voor de bouw van een nieuw gemaal nabij de Hunsingosluis om de gevolgen van klimaatverandering tot 2050 op te vangen. Daarnaast biedt deze noodzaak direct de kans om naast de waterveiligheid te werken aan economische

meerwaarde en het verbeteren van de leefbaarheid voor Zoutkamp en omgeving. Door in het project gezamenlijk op te trekken met inwoners van Zoutkamp, gemeente Hogeland en provincie Groningen is het van een waterveiligheidsopgave een integrale gebiedsopgave geworden. Zo bestaat het project naast de waterveiligheidsopgave o.a. uit het realiseren van meerdere toeristische ontsluitingen naar het dorp, een flinke verbetering van de entree van het dorp, de aanleg van aanmeervoorzieningen en het restaureren van een aantal cultuurhistorische objecten (de Hunsingosluis en de originele Muraltbekleding op de oude zeedijk) die bij het dorp horen.

Vitale Kust Lauwersmeergebied

Bij Vitale Kust Lauwersmeergebied gaat het in eerste plaats om de versterking van de Waddenzeedijk langs het Lauwersmeergebied. De ontwikkeling wordt integraal opgepakt door waterschap Noorderzijlvest, provincie Fryslân, gemeente Het Hogeland, Rijkswaterstaat, Groninger Landschap en Staatsbosbeheer. Naast de versterkingsopgave voor de waterveiligheid biedt de gebiedsontwikkeling kansen om de ecologie, economie en leefbaarheid in het gebied te verbeteren. Zo zal er binnen het project ruimte worden gegeven aan de ontwikkeling van onderwaterriffen en getijdenpoeltjes bij de primaire waterkering Lauwersmeer-Vierhuizergat. Wordt er extra kwelder ontwikkeld om de natuur te verbeteren en versterken en komt er een nieuw fietspad over de dijk als extra impuls voor recreatie en toerisme. Verder wordt er een vispassage aangelegd om vistrek tussen de Waddenzee en het Lauwersmeer mogelijk te maken én wordt er een overgangsgebied bij Marnewaard ontwikkeld dat bijdraagt aan de dynamiek van het Waddengebied.

ECOLOGIE

Het Waddengebied heeft een unieke dynamiek. Zo is het Waddengebied al eeuwen een kraamkamer en tankstation voor miljoenen trekvogels en vissen. Het samenspel tussen hoog- en laagwater draagt er aan bij dat het Waddengebied deze functie vervult. Klimaatverandering zorgt echter voor grote uitdagingen voor de mens en natuur in het Waddengebied. Warmer water, grilliger neerslag en een stijgende zeespiegel heeft directe invloed op de natuur in het Waddengebied. Vanuit het IKW investeren we in programma's en projecten die kansen voor de natuur in kaart brengen en die bijdragen aan het herstellen van de natuurlijke balans.

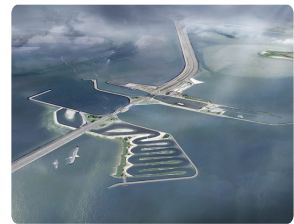
WIJ & WADVOGELS

Het Waddengebied is één van de belangrijkste rustgebieden voor kustvogels in de hele wereld. Uit onderzoek blijkt dat het niet goed gaat met de populaties die hier jaarlijks neerstrijken. Door klimaatverandering, recreatief gebruik en economische activiteiten staat het gebied steeds meer onder druk en nemen verschillende soorten af. Het programma Wij & Wadvogels wil bijdragen aan het verbeteren van geschikte broed- en rustplekken om zo de negatieve populatietrends van deze vogels te keren.

VISMIGRATIERIVIER

De Vismigratierivier is een vier kilometer lange, slingerende 'rivier', dwars door de Afsluitdijk. Door deze 'vispassage' kunnen trekvissen heen en weer zwemmen tussen de zoute Waddenzee en het zoete IJsselmeer. Het is voor het eerst in de wereld dat een kunstmatige getijdenrivier op de grens van zoet en zout water wordt aangelegd. Bijzonder is dat er geen druppel zoutwater in het IJsselmeer terechtkomt, zodat het meer als drinkwaterbron behouden blijft. De Vismigratierivier biedt een veilige oplossing waarbij natuurwinst en behoud van zoetwater hand in hand gaan.

WADDENMOZAÏEK

Wie aan de Waddenzee denkt, denkt al gauw aan wadlopen en de zandbanken die van tijd tot tijd tevoorschijn komen. Vanzelfsprekend zijn er ook gedeeltes van de Waddenzee die nooit onder het water tevoorschijn komen: de ondergedoken Waddenzee. Wat gebeurt er in dit onderwater-landschap? Hoe zit het met de biodiversiteit? Het project Waddenmozaïek brengt dit in kaart en onderzoekt welke potentiële beheersmaatregelen voor bescherming en herstel geschikt zijn.

Vissen voor verbinding

Het project Vissen voor Verbinding werkt aan een betere waterverbinding, waardoor trekvissen kunnen migreren tussen de Waddenzee, het Lauwersmeer en de achterliggende wateren.

Ruim baan voor vissen 2

Het verbeteren van de vistrek tussen de Waddenzee en het binnenland. Het project Ruim Baan voor Vissen 2 moet een belangrijke impuls geven aan de visstand in het Waddengebied.

REGAIN

Het project REGAIN gaat de waterkwaliteit in het Eemskanaal en de Waddenzee verbeteren door effectieve maatregelen te nemen tegen aanwezige medicijnresten en daarnaast om circulair watergebruik in de Waddenhavens van Groningen te vergroten.

Swimway

Swimway werkt aan een beter begrip van de onderwaterwereld en in het bijzonder de vissen in het Waddengebied. De zee-natuur is, zeker in vergelijking met de natuur op land, onderbelicht. Er is nog veel onbekend over wat er zich onderwater afspeelt. Met dit project komen we daar meer over te weten, zeker met de drastische afname van de visstand in de Waddenzee.

Waakvogels

Er wordt ingezet op het beter begrijpen en vergroten van de kennis van de werking van herstelmaatregelen en ingrepen in het Waddengebied op de vogelpopulatie. Hierdoor is het mogelijk om herstel-, beheer- en inrichtingsmaatregelen effectiever en succesvoller in te zetten om zo bij te dragen aan een gezonde vogelstand in het Waddengebied.

ECONOMIE

Naast alle natuur is het Waddengebied ook een plek waar mensen wonen, werken en recreëren. Ecologie en economie zijn beiden van belang en moeten in balans worden ontwikkeld. De belangrijkste dragers voor de economie in het Waddengebied zijn de havens, het toerisme, de landbouw en de visserij. Vanuit het IKW zetten we dan ook in op projecten en programma's die de economie op een duurzame manier ondersteunen en bijdragen aan het verder in balans ontwikkelen van de economie en ecologie.

VISIT WADDEN

Het duurzaam vermarkten van het Waddengebied gebeurt via Visit Wadden. Doel van Visit Wadden is het realiseren van een sterk geladen merk, met een eigen verhaal en onderscheidend vermogen in de markt van (inter) nationale duurzame toeristische bestemmingen. Een verhaal dat lokaal, regionaal en waddenbreed wordt benut én gedragen.

WADDENGASTRONOMIE

De lokale keuken in het Waddengebied versterken om zo de identiteit verder te ontwikkelen en uit te dragen in het kader van duurzaam toerisme en ondernemerschap. Want op het gebied van eten en drinken heeft het Waddengebied een unieke beleving te bieden. Het project wordt uitgevoerd met ondernemers uit het Waddengebied, de Stichting Waddengroep, Visit Wadden, NHL Stenden hogeschool en ETFI.

ZOET OP ZOUT

Boeren in de kustregio krijgen steeds vaker te maken met verzilting van de bodem. Deze verzilting komt vanuit het grondwater dat dicht bij het oppervlak komt. Voor de vruchtbare kleigrond die in de bodem langs de Waddenkust ligt is dat geen goede ontwikkeling. Zout en klei zijn een slechte combinatie en er is een kans dat de grond verdicht en verhard. Dan wordt het lastig om nog iets te verbouwen. Met het project 'Zoet op zout' wordt gezocht naar verschillende oplossingen voor de toekomst.

Pilot Ophogen Landbouwgrond

Met de pilot Ophogen Landbouwgronden wordt gekeken of het mogelijk is het slib uit het Eems-Dollard estuarium te gebruiken als landbouwgrond.

Marconi Buitendijks

Met de aanleg van nieuwe kwelders heeft de kustzone rond Delfzijl een grote kwaliteitsimpuls gekregen, mede door de vernieuwde inrichting van het stadsstrand en de nieuwe brug voor fietsers en wandelaars.

Súd Ie

Het project Súd Ie richt zich op het weer bevaarbaar maken van de oude vaarverbinding tussen Dokkum en Oostmahorn. Er is veel aandacht voor het herstellen van de ecologische verbinding tussen Wad en achterland.

Zoete toekomst Texel

Het project Zoete toekomst Texel werkt aan een oplossing om de zoetwatervoorziening voor boeren op Texel te verbeteren door regenwater langer vast te houden in de bodem.

Afsluitdijk Wadden Center

Het Afsluitdijk Wadden Center is de plek waar je het verhaal van onder andere Dutch Delta Design, Unesco Werelderfgoed Waddenzee, de Vismigratierivier en de vernieuwde, toekomstbestendige Afsluitdijk en het IJsselmeer kunt beleven.

Beleef Kornwerderzand

Kornwerderzand is één van de meest markante locaties op de Afsluitdijk. De komende periode wordt er gewerkt aan het ontwikkelen van dit bijzondere gebied als toeristische en recreatieve trekpleister.

Centrum Gastvrij Schiermonnikoog

Informatiecentrum Het Baken biedt alle informatie over Schiermonnikoog. Inmiddels is het informatiecentrum in mei 2021 geopend.

Green Goods Texel

Het ontwerpen en bouwen van een biogasinstallatie voor de productie van veevoeder, organische meststof en groengas. Daarbij wordt gebruik gemaakt van gras als wisselteelt na bieten en aardappelen.

Werelderfgoedcentrum Waddenzee

In Lauwersoog gaat het Werelderfgoedcentrum Waddenzee bewustzijn creëren over het unieke UNESCO werelderfgoed in combinatie met de ontwikkelingen van nu. Denk bijvoorbeeld aan hoe bepaalde keuzes in het gebied worden gemaakt rondom klimaatverandering.

Op paad lâns it Waad

De bijzondere natuurwaarden van het Wad zijn een uitgangspunt. Het project is onderdeel van een Waddenbreed programma om de Waddenkust beleefbaar te maken.

Donkerte van de Wadden

Het project vraagt specifiek aandacht voor het donker en heeft als doel om bewoners, recreanten en toeristen de duisternis van het Waddengebied te laten ervaren en nieuwe rustzoekende toeristen naar de Waddenkust te trekken.

ENERGIE EN CIRCULAIR

De transitie naar duurzame en schone energie is noodzakelijk in het terugdringen van de CO2 uitstoot en het tegengaan van de gevolgen van klimaatverandering. Voor het Waddengebied is deze transitie van groot belang om zo te zorgen dat dit unieke gebied van eb en vloed ook in de toekomst blijft bestaan. Vanuit het IKW dragen we bij aan projecten die hier een actieve bijdrage in leveren.

GREEN SHIPPING

Het programma Green Shipping Waddenzee wil via innovatieve pilot projecten laten zien hoe de Waddenvloot in 2030 voor een groot deel kan verduurzamen. Het hoofddoel is om de CO2 uitstoot in 2030 met 60% terug te dringen. Dat kan bereikt worden als een groot deel van de waddenvloot fossielvrij -en dus emissieloos- gaat varen en wanneer tegelijkertijd de bijbehorende infrastructuur en havenfaciliteiten worden verduurzaamd. Met het programma willen onder andere de havenbedrijven, scheepsbouwers, toeleveranciers, kennisinstellingen en overheidspartijen in het waddengebied, onder coördinatie van FME (de ondernemersorganisatie voor de technologische industrie), internationaal voorop lopen en een inspirerend voorbeeld zijn voor schone en fossielvrije maritieme activiteiten.

TIDALKITE

Getijdencentrale Waddenzee wil getijdenstroom gebruiken om elektriciteit op te wekken. SeaCurrent heeft een unieke technologie ontwikkeld waarmee dat mogelijk is. De TidalKite 'vliegt' onderwater dwars op de getijdenstroom en 'vangt' de energie van het stromende water. Die energie wordt overgebracht op een hydraulische cilinder waardoor uiteindelijk, via tussenstappen, elektriciteit wordt opgewekt.

BLUE ENERGY

Het pilot project Blue Energy heeft als doel om duurzame energie op te wekken door het mengen van zoet- en zoutwater. Het project is gevestigd op de Friese zijde van de Afsluitdijk. In 2016 ontving het project hiervoor al de landelijke titel 'Nationaal Icoon' en behoort daarmee thuis in het rijtje van baanbrekende innovaties zoals Bluetooth, de Deltawerken en de kunstnier. Inmiddels is de pilot toe aan de volgende fase en gaan de initiatiefnemers (REDstack, Deltares en NIOZ) de huidige proefinstallatie opschalen naar een 16.5 kW Blue Energy installatie. Met deze grotere installatie willen ze aantonen dat het technisch en economisch haalbaar is om op een verantwoorde wijze duurzame energie te winnen in een kwetsbaar natuurgebied zoals de Waddenzee.

Slow Mill

Energie uit water, maar dan zoals nog nooit eerder vertoond. Een paar kilometer voor de kust van Texel wordt, als pilot, energie gewonnen uit de golfslag van de zee. Initiatiefnemers Slow Mill Sustainable Power heeft een unieke installatie ontwikkeld die dat mogelijk maakt. Het voornemen is om, via een kabel naar de Koog, honderd Texelse huishoudens van groene golfslagstroom van de Slow Mill te voorzien.

20 MW Elektrolyzer: Djewels

Om bij te dragen aan de noodzakelijke energietransitie in het kader van klimaatverandering wordt een groene waterstoffabriek van 20 MW gebouwd op het Chemie Park in Delfzijl. Het doel van de demofabriek is om kennis en kunde uit te bouwen bij de opschaling van elektrolyse. Hierbij wordt duurzame elektriciteit omgezet in groene waterstof. De waterstof is nodig voor verduurzaming van industrie in de regio, die daarmee haar CO2 emissies kan verlagen.

Groene waterstof infrastructuur

Naast de bouw van de groene waterstoffabriek binnen het project Djewels is er ook een open-infrastructuur nodig voor het transport. Vandaar dat dit project parallel loopt aan het project van de waterstoffabriek. Om de waterstof te vervoeren is een innovatieve waterstofleiding nodig die in dit project wordt aangelegd.

Groene chemie uit CO2 en zonlicht

De initiatiefnemer Photanol richt zich met dit project op het maken van verschillende biogroundstoffen uit CO2 die de basis zijn voor onder andere biobased plastics, verzorgingsproducten en brandstof. Zo willen ze bijdragen aan de transitie naar een biobased en circulaire economie.

Colofon

Samenstelling en uitgave

Investeringskader Waddengebied (IKW)
maart 2024

Contact

Bert Wijnsma, programmamanager
a.g.wijnsma@fryslan.frl; 06 50854915

Vormgeving en tekst

Noordtij, Daan Borjeson

Druk

Provincie Fryslân

Meer informatie:
www.investeringskaderwaddengebied.nl
en bezoek ons online magazine via de
QR-code

